

neve gyakran változott, és a kormányzat pártpolitikai képlete szintén. 1910-től 1918-ig Nemzeti Munkapártnak nevezte magát, majd az 1918-as összeomlást követő kérészetű forradalmi kormány bukása után különféle neveken szerepelt. Így 1920 és 1939 között mint Nemzeti Egység Pártja, 1939-től 1944-ig mint Magyar Élet Pártja.

4. 1930-ban az uralmon lévő arisztokrata elit 526 családból állt. Mindegyikük több mint 1000 kataszteri hold földet birtokolt. Alkalmazottaik száma meghaladta a 400 000 főt. További részleteket In: *Magyarország története*. Szerk.: Ránki György. Akadémiai, Bp., 1976, 8. köt. 774–777.

5. Az első világháború előtt a magyar királyságban az államhivatalnokok 96%-a magyar volt. Magyar volt a gimnáziumi tanárok 92%-a és az egyetemi oktatóknak körülbelül 93%-a. Az ország összlakosságának 54,5%-a volt magyar, de a parlamentben 405 helyetl rendelkeztek, ezzel szemben a 45,5%-ot kitevő nemzetiségek csupán 8-cal. 5 mandátumot szereztek a románok, 3-at a szlovákok. Lásd Robert A. Kann: „Hungarian Jewry During Austria-Hungary's Constitutional Period (1867–1918).” *Jewish Social Studies*, New York, 7. No. 4, October 1945, 360. o.

6. Lásd C. A. Macartney, 1:11. o.

7. A magyarországi nagyburzsoázia zsidó származású tagjainak társadalmi háttérét és érdemeit Magyarország modernizálásában Hanák Péter tárgyalja „A lezáratlan per” c. írásában. Ugyanerről szól Varga László: „The Great Generation of the Hungarian Bourgeoisie.” *Acta Historica Academiae Scientiarum Hungaricae*, Bp., 30, No. 3–4, 1984, 353–379. o.

8. A téma történeti elemző áttekintését lásd William O. McCagg: *Jewish Nobles and Geniuses in Modern Hungary*. Columbia University Press, New York, 1972, 254. o.

9. Az „aranykorban” jó néhány zsidó író alkotott s nyomta rá bélyegét a korszak irodalmára. Említsük meg Molnár Ferenc, Kiss József, Heltai Jenő, Lengyel Menyhért, Szép Ernő nevét közülük. Goldziher Ignác, a világhírű orientalista volt az első zsidó, akit a budapesti egyetemen egyetemi tanárnak neveztek ki 1894-ben. Heltai Ferenc, Herzl unokaöccse, 1913-ban Budapest polgármestere lett, a konvertita báró Hazai Samu 1910-ben hadügyminiszter, báró Harkányi János, az egyik legősibb és roppant befolyásos pesti kitérő zsidó család sarja kereskedelemügyi miniszter, Teleszky János pedig pénzügyminiszter 1913-ban, Vázsonyi Vilmos kapta az igazságügyminiszteri tárcát 1917-ben, és Zöldi Márton az első világháborúban mint tábornok szerzett nagy elismerést. Rajtuk kívül számos zsidót választottak be a magyar parlamentbe, akik annak mindkét házában jelentős szerepet vittek.

10. Figyelembe kell venni, hogy a statisztikai adatokat a magyar hatóságok állították össze, sajátos nemzeti politikai célkitűzéseiktől indítva. A nemzeti kisebbségek szószólói semmi kétséget sem hagytak afelől, hogy a népszámlálási adatok az ő rovásukra vannak meghamisítva. Kann, *i. m.*, 359. o. Lásd még Jászi Oszkár: *A Habsburg-monarchia felbomlása*. Gondolat, Bp., 1983, 359. skk., valamint Joseph Rothschild: *East Central Europe Between the Two World Wars*. University of Washington Press, Seattle, 1974, 155. o.

11. Az első világháborúig a minisztérium Kultusz- és Közoktatásügyi Minisztérium, majd a második világháború végéig Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium néven szerepelt. A nemzetiségi törvény részleteire nézve lásd Jászi, *i. m.*, 408–411. o.

12. *Uo.*, 414. o.

13. A társaság 1844. február 14-én tartotta alakuló ülését a pesti Valero-házban jó néhány olyan zsidó részvételével, akik az 1848–49-es forradalom idején, majd 1867 után vezető szerepet játszottak a zsidó hitközség életében. Említhetjük Heilprin Mihályt, aki Kossuth belügyminisztériumában a sajtófőnöki tiszteletet töltötte be, dr. Jako-